Рубрыка Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта

Сафі КЕПЕС

ВАР'ЯТ ДЛЯ ІНШАГА

Сафі Кепес нарадзілася ў Парыжы ў сям'і венгра і француженкі. Пісьменніца, перакладчыца, сцэнарыстка. Выкладае крэатыўнае пісьмо ва ўніверсітэце Парыж III — Новая Сарбона, займаецца літаратурнай крытыкай (у асноўным цэнтральна-еўрапейскі і балканскі рэгіёны) і рэдактарскай справай. Выдала адзінаццаць навел і зборнік кароткіх апавяданняў, а таксама адзінаццаць перакладаў з венгерскай на французскую, не лічачы шматлікіх эсэ і артыкулаў. Яе творы перакладзены на англійскую, італьянскую, партугальскую, венгерскую, фламандскую, баскійскую. Гэта першы пераклад Сафі Кепес на беларускую.

Дзень першы

Не паспела я апусціць на палас у гасцёўні сваю падарожную кайстру, як насустрач мне ўжо кінуўся гаспадар дома: ён размахваў часопісам адавочна — ажно за дзесяць крокаў — правай скіраванасці. Урачыста калыхаючы паветра перад маім носам вокладкай, быццам яна была трафеем паляўнічага, кубкам чэмпіянату Еўропы або падвязкай для панчохі з ножкі нявесты, ён прагарланіў:

— Я вельмі хацеў бы мець вось такую дачку!

— Дабрыдзень, тата, — сказала я, зрабіўшы крок наперад, каб яго абняць.

Але ён надта захрас у сваім часопісе, які зблізу выявіўся чытвом хутчэй для неафашыстаў, чым для памяркоўных кансерватараў:

— Зірні сюды, — паказаў ён на дзяўчыну, якую сярод радаснага тлуму нёс на плячах дужы хлопец: натоўп святкаваў перамогу Бушырконі на апошніх выбарах[1]. — Мне б такую дачку.

— Ты ўжо прабач, тата, але маеш тое, што маеш. Не тую, што надрукавана ў чатыры фарбы на глянцавай паперы, апантаную трыумфам. Я проста твая дачка з крыві ды плоці, крыху задыханая з дарогі, але пачуваюся нармалёва, дзякуй. А сам ты як маешся?

І я ўсё ж здолела абняць яго, вызваляючыся адначасова ад падарожнай кайстры. Яна, дарэчы, паступова рабілася лягчэйшай — з таго часу, як я, натхнёная прыкладам прыроды, якая ладзіць эвалюцыю біялагічных відаў шляхам «спроб і выпраўлення памылак», скараціла візіты да бацькі з тыдня да чатырох дзён, потым трох і, нарэшце, двух: больш яму было цяжка вытрымаць. Што ж да мяне... Я журылася настолькі глыбока, што мусіла шукаць «другое дыханне», каб працягнуць абмен словамі, які здалёк мог выглядаць размовай.

— Назва гэтага часопіса на дзіва трапная, — адзначыў мой 78-гадовы бацька, праігнараваўшы маё пытанне, якое, зрэшты, я задала з ветлівасці.

Гэтым разам я пагадзілася: назва добра адлюстроўвала афарбоўку часопіса.

— Там, усярэдзіне, яны распавядаюць пра каштоўнасці — духоўныя і рынкавыя: гэта напраўду добрая камбінацыя. Неадкладна зноў на яго падпішуся.

— Дзяўчына нейкая расхрыстаная, хоць і прыкрываецца сцягам, — адзначыла я, зірнуўшы краем вока яшчэ раз на здымак. — Тут яны крыху пракалоліся. Для тусовак у сёмай акрузе[2] выглядае не надта густоўна.

— Я ўжо паслаў грошы на падтрымку выбарчай кампаніі... вандэйца, імя падзабыўся.

— Жыль дэ Рэ[3]?

— Ды не, які Жыль... Ты мусіш памятаць...

— А аднавокаму[4] таксама сёлета дасылаў?

— Вядома ж, не, — адказаў бацька пакрыўджана.

— І чаму — ён табе абрыдзеў? Не апраўдаў даверу? Апошнім разам ты быў на ягоным баку, і грошыкі слаў.

— Так, але не.

— У сэнсе? Дык так ці не?

Ён мяне ўжо прытаміў. Я кінула позірк на гадзіннік: прайшло толькі адзіннаццаць хвілін, як я ўвайшла ў дом.

— Добра, хачу павітацца з Маргарытай. Дзе яна?

— У зімовым садзе.

Маргарыта была трэцяй жонкай майго таты, яны жылі разам ужо пятнаццаць гадоў. Яна чытала тыя самыя часопісы, што і бацька — да некаторых з іх, падазраю, яна яго і прыахвоціла, — але характар мела яшчэ больш парывісты. Яна часта паводзіла сябе, як клапатлівая маці, хоць і не мела дзяцей. Ніколі не скар-

---

[1] Маюцца на ўвазе прэзідэнцкія выбары ў Францыі вясной 2002-га, калі перамог Жак Шырак, дзеючы на той час прэзідэнт Францыі, лідар правых. Бушырконі — гэта ўтварэнне ад Буш + Шырак + Берлусконі, адпаведна прозвішчы тагачасных прэзідэнта Злучаных Штатаў, прэзідэнта Францыі і прэм'ер-міністра Італіі. *Тут и далей — заўвагі перакладчыка.*

[2] Сёмая акруга знаходзіцца ў гістарычным цэнтры Парыжа, на левым беразе Сены. Акрамя мноства міністэрстваў і Нацыянальнага сходу Францыі тут месцяцца дыпламатычныя прадстаўніцтвы і шматлікія славутыя мясціны горада, сярод якіх, напрыклад, Эйфелева вежа і Дом Інвалідаў. У сёмай акрузе размешчаны прэстыжныя кварталы, дзе пражываюць заможныя гараджане.

[3] Жыль дэ Рэ (1404—1440) — барон і алхімік, маршал Францыі, удзельнік Стагадовай вайны, паплечнік Жаны д'Арк; быў пакараны смерцю судом інквізіцыі (хутчэй, беспадстаўна) за ведзьмаўства і забойствы соцень дзяцей. Лічыцца прататыпам казачнага персанажа — Сіняй Барады

[4] Маецца на ўвазе заснавальнік і шматгадовы старшыня скрайне правага Нацыянальнага фронту Жан-Мары Лё Пен, які ў бойцы з палітычнымі апанентамі (1956) страціў вока.

дзілася на сваю жаночую долю, і ўсё ж было бачна, што сваіх дзяцей ёй нестае. У першыя гады маіх адведзін бацькі я адмыслова трымалася з ёй настолькі пагана, наколькі магла, каб яна нават не спрабавала падсвядома ўдачарыць мяне. Калі яна кінула тыя спробы, адносіны ў нас значна палепшалі.

Я нарадзілася ў другім шлюбе майго бацькі. Адной маці мне было з галавой дастаткова да скону дзён. Але мачыха — іншая справа, чаму б і не зазірнуць да яе напрыканцы тыдня? Хіба што жыла Маргарыта няблізка: за тысячу кіламетраў ад Парыжа. Бацька заўжды марыў атабарыцца ў пенсійным веку на Лазурным беразе, таму такая партыя была для яго ідэальнай. А мне гэткая адлегласць давала індульгенцыю на выпадак дакораў, што рэдка адведваю новы бацькоўскі дом. Безумоўна, я ведала пра новыя авіякампаніі з таннымі рэйсамі па краіне, але рабіла выгляд, што не чула пра іх...

Па стромкіх прыступках я ўскараскалася ў зімовы садок. Вокны там прыкрыты папяровымі фіранкамі, але яны не замінаюць раслінам купацца ў святле. Маргарыты не было ні ў гэтым пакоі, ні на балконе, ні на тэрасе, дзе гатавалася і падавалася ежа цягам усяго лета, у цёплыя гады нават да Калядаў. Я спусцілася на некалькі прыступак і пагукала ў бок зашклёных дзвярэй ейнага атэлье:

— Маргарыта! Я прыехала!

Калі я ўвайшла, мачыха стаяла да мяне спінай. Паглыбленая ў шафу, якая шмат бачыла, з расчыненымі дзверкамі, яна здавалася цалкам занятай раскопамі на паліцы ў пошуках чагосьці. Яна павярнулася, маленькая трывалая жанчына, апранутая ў чорныя штаны і белую вадалазку. Не без задавальнення я адзначыла, што ў ейных густых кароткіх валасах нарэшце з'явілася сівізна пасля доўгіх гадоў зацятага абясколервання іх да залаціста-жоўтага.

— А табе пасуе гэты колер, — сказала я, абдымаючы яе.

— Так! Я ўжо даўно хацела перастаць іх фарбаваць, але мае сяброўкі лічылі, што мне лепш заставацца бландзінкай, — адказала яна і какетліва пакудлаціла сваю шавялюру.

— Для таты гэта ўжо даўно не праблема, — пракаментавала я, бо чалавек, які імкліва кінуўся мне насустрач у гасцёўні, быў абсалютна лысы. І выгляд у яго быў жахлівы. Ён насіў акуляры ў рагавой архаічнай аправе з заўсёды запэцканымі шкельцамі. У яго былі ўстаўныя зубы, якія вельмі нагадвалі ягоныя ўласныя, тыя, што былі мне знаёмыя з дзяцінства, а яшчэ слухавы апарат з рэгулятарам у выглядзе колца. Гэтыя розныя прыстасаванні час ад часу яму здраджвалі. І тады, карыстаючыся выпадкам, ён, бы той закаранелы самаробкін, бег у сваё логава, каб іх адрамантаваць. У ягоным распараджэнні быў цэлы арсенал прылад: нажы, шрубы, свёрдлы, паяльнікі, рознага кшталту клеі. Усё гэта ён збіраў яшчэ з дапатопных часоў і складваў у скрыні з пластыку, якія былі старанна падпісаныя і акуратна расстаўленыя на беззаганных паліцах. Тут можна было выявіць рэчы, якія ўжо даўно не выраблялiся, дэталі, знятыя з усялякіх механізмаў, што выйшлі з ладу, набор электрычнага абсталявання, побач з якім спецыялізаваная крама здавалася нікчэмнай дзіцячай цацкай. Я часта пытала сябе: што будзе з усім гэтым багаццем, калі бацькі не стане.

«Хіба табе не даводзілася выкідаць што-небудзь?» — спытала я аднойчы. Ён задумаўся літаральна на імгненне: «Так. Але перш чым выкінуць рэч, я рамантаваў яе».

— ...Ты была занятая, Маргарыта? Я не перашкодзіла?

— Ды не, я прыбіралася. Гэта мае ўладанні, і я не хачу, каб чужыя датыкаліся да маіх рэчаў.

Я ўважліва паглядзела на яе:

— Што, ён ізноў хоча ўсё перавярнуць дагары нагамі ў доме?

Маргарыта нічога не сказала. Але ў паглядзе чыталася роспач. Я падышла да яе і абняла за плечы.

— Не турбуйся. Гэта ў яго пройдзе. Адзін з ягоных звычайных прыступаў? Але ж ты добра ведаеш, які ён. Калі ты будзеш супраціўляцца, то ўсё ўрэшце супакоіцца. Да наступнага раза.

— Я ведаю. Але гэта маё атэлье. І таму я ўсё прыводжу ў парадак.

Я азірнулася вакол. Сапраўды, я заўважыла, што паперы і кашулі літаральна вывальваліся з шафы. У куце грувасціліся вінілавыя плыткі, некаторыя палотны былі перавернуты, тэчкі параскрываны, і з іх тырчалі эскізы, выкананыя на фактурнай паперы.

— Ты бачыш гэтыя кнігі? Час ад часу я перачытваю іх. Гэта дзіва нейкае, што яны яшчэ тут. Я нават не думала, што яны захаваліся. Сорак гадоў. Я пераехала сюды ў шасцідзясятыя. Ты ўяўляеш?

Я і сама чытала сёе-тое з гэтых букіністычных тамоў: эсэ па глыбіннай псіхалогіі, тоўстыя раманы выхавання, дзіўныя нарысы пра шаманізм амерыканскіх індзейцаў. Я слухала сякія-такія плыткі, асабліва джазавыя. Я вельмі любіла гэты пакой з вузкімі вокнамі да падлогі, праз якія відаць дахі, такія блізкія, што да іх можна дацягнуцца рукой, сінія ўзгоркі, што быццам паснулі. Часам на іх фоне адбываліся маляўнічыя заходы сонца з багаццем аблокаў ненатуральна ружовага колеру і марнатраўствам аперэтачнага зіхацення. Пад гэтымі вокнамі выцягнуўся велізарны працоўны стол Маргарыты. З тых часоў, як яна перастала маляваць, ён служыць ёй пісьмовым сталом, за якім яна піша... мне неяк усё адно, што яна там піша.

— Глядзі, я схавала кушэтку за фіранкай. Цяпер, калі хочаш, тут можна адпачываць па абедзе, — прапанавала Маргарыта, адсоўваючы фіранку.

— Міла, — пагадзілася я. — Але не ўпэўнена, ці будзе ў мяне час скарыстацца тваёй ласкай. У любым выпадку тут пачуваешся добра. Навошта штосьці мяняць?

Я падышла да сцяны, дзе вісела карціна, на якой пазнаваўся краявід з акна. Гэта была карціна алеем, напісаная без адмысловых хітрыкаў і досыць праўдападобная. Сваёй умеласцю Маргарыта бясспрэчна пераўзыходзіла ўсіх тых аматараў, што малявалі толькі па выхадных. Але яна ніколі не хацела быць прафесійнай мастачкай. Яна аддала перавагу кар'еры ў сферы нерухомасці. Тут, на Лазурным беразе, апошнія дзесяць гадоў былі «залатым векам» для такога роду заняткаў.

Маргарыта тым часам працягвала наводзіць парадак у шафе. Неўзабаве яна дастала пару чаравікаў.

— Трымай, гэта твае тэпцікі. Кожны раз яны цябе чакаюць. Бяры.

— Што яны тут робяць? Я пайшла разбіраць рэчы. Пабачымся.

Спусціўшыся долу, я пераканалася, што мой бацька кудысьці знік. Магчыма, ён у сваім кабінеце, прыляпіўся да манітора. Менавіта там ён праводзіць большасць свайго часу, за выключэннем поўдня і вечара, калі па тэлевізары паказваюць імшу.

«Гэта атэлье Маргарыты», — казала я сабе, выпростваючы сваё барахло, перш чым павесіць яго на плечкі. Гэта творчасць Маргарыты, адлюстраванне і ўвасабленне ейнай асобы. Справа ўсяго жыцця. У доме, дзе я бываю наездамі, муры і дубовыя бэлькі, што прастаялі не адно стагоддзе, пачалі разбурацца пасля таго, як яна тут угняздзілася і пачала цярпліва набываць, абнаўляць, мэбляваць і дэкараваць. Сюды аднойчы пераехаў мой бацька. Сюды ж прыходзіла процьма народу, каб есці, спаць, бясконца балбатаць, бо мая мачыха балбатлівая да знямогі. Сапраўдная пустамеля, асабліва па вечарах, калі надыходзіць час класціся спаць. Колькі разоў, стомленая, больш не вытрымліваючы гэтага, я лавіла сябе на думцы, што хачу яе прыдушыць, люта пакалаціць, выкінуць за борт у бурлівае мора, назаўжды пакінуць ноччу дзе-небудзь на бязлюдным скрыжаванні. І усё праз гэтае невычэрпнае фантанаванне словамі, што знаходзяць сваю крыніцу недзе ў ёй, у ейным занепакоеным існаванні для іншых, у жаданні падтрымліваць з імі сувязі, граць хоць нейкую ролю у іх жыццях... Можа, яна проста баіцца ісці спаць, як усе маленькія дзеці? І ўсё ж мне здалося, што яна трохі супакоілася апошнім часам.

Калі я скончыла з усімі сваімі падрыхтоўкамі, заслала ложак, уважліва разгледзела вільготную пляму на стале, якая пасля майго апошняга візіту зноў змяніла форму і сёння ўяўляла нешта сярэдняе паміж айсбергам у дрэйфе і вірусам падчас мутацыі, — я была гатова выйсці з дому. З вышыні птушынага лёту мястэчка, здавалася, квітнела буйным кветам, і мне захацелася прайсціся. Я ўжо адчыніла дзверы, калі мой бацька раптам выскачыў са свойго кабінета і кінуў мне ў спіну:

— Сёння вячэраем у рэстарацыі. Я замовіў столік на восем дваццаць. Пасля выпуску навін.

— У рэстарацыі? Што святкуем?

— Ты куды?

— Так, падыхаць паветрам. Можа, табе што патрэбна? Хлеб?

— Хлеб не пашкодзіць. У нас яго поўная маразілка.

І ён тут жа знік. З уздыхам палёгкі я зачыніла за сабой дзверы.

* * *

У другой палове дня, седзячы на канапе тварам да вымкнутага тэлевізара, які чарнеў плямай на белай сцяне, мой бацька звычайна чытаў. Ён заўсёды шмат чытаў: раманы, эсэ, дакументальныя расследаванні, біяграфіі, па-французску і па-англійску. Яго цікавіла літаральна ўсё. Але гэта «ўсё» было перамяшана ў ягонай галаве. Я не магла зразумець, куды падзеліся ўсе гэтыя словы, якія ён заглынаў у вялікай колькасці? Здавалася, яны тут жа выходзілі з яго, незасвоеныя. Так яно і было, накшталт таго як некаторыя людзі не ўтрымліваюць кальцый, так і ён не ўтрымліваў нічога з прачытанага.

— Глядзі-тка, вы зноўку памянялі тэлевізар? — заўважыла я.

— Плазмавы экран высокага распазнавання, дыяганаль — 165 сантыметраў, прымае каналы ТНТ[1], убудаваны DVD-прайгравальнік.

— І што ўсё гэта значыць? Ты можаш нармальна казаць?

— Што ты думаеш пра гомасексуальныя шлюбы? — спытаў бацька, загортваючы кніжку.

— Нічога такога. Мяне гэта мала хвалюе.

— І ўсё ж гэта вычварэнства.

— Шлюб?

— Гомасексуальнасць. У слоўніку напісана, што гэта вычварэнне. Я правяраў.

— Калі ў слоўніку, дык я і не спрачаюся. Толькі я не разумею, якое гэта мае дачыненне да гей-шлюбаў.

— Яны гаварылі пра гэта ў навінах. Неяк адзін з сяброў Маргарыты заявіў, што мужчынскі гомасексуалізм — гэта нармальна. І ўсё таму, што ён сустракаецца ў некаторых відаў жывёл. Але ў гэтым няма нічога нармальнага!

— Ты казаў пра гэта ўжо тысячу разоў. Скажы лепш, што ты цяпер чытаеш?

— Нельга ж лічыць гэта *нармальным* толькі таму, што яно існуе ў прыродзе.

— Ты маеш рацыю, тата.

У гэты момант увайшла Маргарыта і села ля майго бацькі. Яна скрыжавала рукі і ў чаканні паглядзела на нас. Бацька павярнуўся да яе:

— Нядаўна твой сябар Шарль распавёў пра аднаго свайго знаёмага, медыка. Ён сам сябе спаклаў, калі ўсвядоміў свае гомасексуальныя схільнасці. Але перад тым гэты акт выклікаў у яго агіду. Я яго цалкам ухваляю. Вось гэта прыклад мужнасці.

Я паднялася:

— Калі б ты кіраваў краінай, тут немагчыма было б нават усміхнуцца... Я пайду на гаўбец, бо мне патрэбен глыток чыстага паветра.

---

[1] Скарачэнне ад *Television Numerique Terrestre*, то бок, лічбавае наземнае (эфірнае) тэлебачанне — разнавіднасць лічбавага тэлебачання з выкарыстаннем для прыёму сігналу традыцыйных антэн (у супрацьлегласць спадарожнікавым і кабельным).

Наверсе я ўселася ў шэзлонг і закасала свае штаны да кален, агаляючы зусім белыя лыткі. Я з задавальненнем выцягнула ногі і дастала з кішэні сонечныя акуляры. Ле-па-та... Для поўнага камплекту мне не хапала хіба што томіка з букіністычнай старызны. Вядома ж, я магла б узяць яго ў бібліятэцы Маргарыты, але я ведала, што яна не замарудзіць далучыцца да мяне, каб пабалбатаць. Таму не варта лішні раз турбаваць яе...

Я пачула ейныя асцярожныя крокі на лесвіцы. Пасля таго, як упала, яна перасоўвалася павольна. Колькі ёй гадоў? Без сумневу, яна маладзей за майго бацьку. Раней яна жвава пераадольвала шматлікія прыступкі ў сваім доме на схіле ўзгорка. Цяпер яе ўжо не турбуюць болі ў спіне, але яна зрабілася асцярожнай. Яна страціла ўласцівае ёй пачуццё лёгкасці і залішняй весялосці, як быццам магла назаўсёды застацца маладой дзяўчынкай, задавакай і жэўжыкам. Я аддала б перавагу ейнаму новаму стану. І я знаходжу яе больш натуральнай у гэтай супакоенай версіі, якая дазволіла нам неяк зблізіцца.

— Ведаеш, Маргарыта, на мінулым тыдні я запрасіла сваіх сяброў на вячэру і прыгатавала лапатку ягняці па тваім рэцэпце. Гэта заўсёды бяспройгрышны варыянт.

— А! Ты зноў яго гатавала? Гэта рэцэпт армянскай кухні. Галоўнае ў ім фенхель, які надае ягняці цудоўны смак. Але фенхель неабходна вельмі тонка нашаткаваць.

— Мо ты хочаш працягнуць уборку ў сваім атэлье? Я магу дапамагчы. Я ўжо цалкам саспела да таго, каб разбірацца з архівам. Мне даводзіцца столькі паперы пераводзіць сваім друкаваннем.

— Ды не, я потым з гэтым разбяруся.

Яна прынесла крэсла і села насупраць:

— Я ўжо скончыла разбіраць свае лісты. Ведаеш, у мяне больш не атрымліваецца пісаць. Літары расплываюцца, не магу выбраць патрэбную дыстанцыю. Маё левае вока зусім кепскае, але пакуль правае добра бачыць, я усё ж магу чытаць, на шчасце.

— Ты была ў акуліста? У цябе ёсць акуляры?

— Так, так.

— Я не бачу іх! Дзе твае акуляры?

— Кожную раніцу, калі я прачынаюся, то раблю практыкаванні. Я закрываю левае вока і спрабую засяродзіцца на бэльцы над маім ложкам. Як толькі мэта дасягнута, я падымаюся. І так кожны дзень.

— Але з чым гэта звязана? Няўжо немагчыма зрабіць аперацыю лазерам? Сёння чаго толькі не аперыруюць з яго дапамогай...

— Памятаеш, я ўжо расказвала табе. Я звалілася ў калодзеж, хутчэй, гэта быў склеп без даху. Я спрабавала выбрацца адтуль, ухапіўшыся за канец вяроўкі. Але вяроўка была занадта кароткай. Я скакала і скакала, але у мяне ніяк не атрымлівася ўхапіцца за яе. Я вельмі змучылася. У кутку я добра разгледзела нешта накшталт катла з кіпячай вадкасцю, якая мела агідны пах, сапраўды. Я заставалася там два, тры дні, і мне было кепска, вельмі кепска. Гэта жахліва. Урэшце я ўсё ж наблізілася да катла, каб паглядзець, што там усярэдзіне, і я ведала, што гэта адзінае выйсце. Што рабіць, я нырнула туды, нырнула і паплыла, і я дыхала праз гэты смурод, і вось раптам я выплыла, я была звонку, я апынулася перад дзвярыма, піхнула іх і ўбачыла горад сярод пустэчы, Эг-Морт[1], але я яшчэ не ведала

[1] Эг-Морт (праванс. *Aigues-Mortes*, ад лац. *Aquae Mortuae* — «мёртвыя воды») — старадаўні горад крыжакоў (XIII стагоддзе), які месціцца на поўдні Францыі ў дэпартаменце Гар. Горад цалкам акружаны чатырохвугольнай сцяной з вартавым праходам наверсе, дваццаццю зубчастымі вежамі і дзесяццю брамамі. Раней гэта быў порт на Міжземным моры, цяпер горад знаходзіцца ў 6 км ад мора. Здаўна тут здабываюць соль.

гэтага, таму што ніколі яго не бачыла і ніколі там не была, я выйшла за дзверы і пайшла наперад, і вось я ўжо падлетак, хутчэй хлопчык, але я ў гэтым не ўпэўнена, і ўдалечыні на пляжы я бачу чараду вернікаў, і тады я пабегла да іх, дагнала і звярнулася да першага верніка, які быў галоўным, і сказала яму: *вазьміце мяне з сабой, я прашу вас, вазьміце мяне, я так хацела б паехаць з вамі, я малю вас*, але вернік схіліўся да мяне і паклаў сваю руку мне на плячо, вельмі пяшчотна і вельмі асцярожна, і сказаў: *цяпер гэта немагчыма, я не магу ўзяць цябе з сабой, ты вельмі маладая*.

Я маўчала некалькі хвілін.

— Маргарыта, што здарылася?

Яна ўсміхнулася:

— У яго зноў быў гэты жудасны крызіс, амаль перад тваім прыездам. Ён вырашыў, што нам трэба ехаць, пакінуць дом і перабрацца ў Парыж. Ён сказаў, што яму тут няма чым дыхаць, ён задыхаецца ў гэтым доме.

— Чорт ведае што! — выклікнула я. — Вядома, ён задыхаецца, таму што не можа адарвацца ад свайго манітора і ад свайго тэлевізара. Але пераязджаць цяпер! Урэшце, гэта твой дом, і пасля пятнаццаці гадоў гэта і ягоны дом, ці не так? Мне здаецца, што ў яго было досыць часу, каб усталявацца тут.

— Менавіта так, але ён кажа, што не пачуваецца тут як дома, гэта не яго дом.

Я паглядзела на яе са спагадай:

— Паслухай, Маргарыта, мы ўжо размаўлялі пра гэта. Ты ніколі не будзеш з ім мірна суіснаваць. Гэта чалавек, які не здольны жыць у згодзе.

— Я сказала яму, што, калі хоча, ён можа ехаць сам.

— Ды не, вось убачыш, ён перадумае і супакоіцца, як звычайна.

— Я супраціўляюся, колькі магу. Але з кожным разам рабіць гэта ўсё цяжэй.

— Не скарайся. Я ведаю яго: ён спрабуе цябе ізаляваць, шукае твае слабыя месцы, каб лепш цябе кантраляваць. Ён абыходзіцца так з усімі, і са мной, карыстаецца слабасцю і ўразлівасцю чалавека. Нішто не прыносіць яму такога задавальнення, як дабіваць цябе нагамі ў жывот, калі ты ўжо апынулася на зямлі. Ці ёсць у цябе мабільны тэлефон?

— Не.

— Табе патрэбен тэлефон, каб не залежаць цалкам ад майго бацькі. Кожны раз, як я тэлефаную, слухаўку здымае ён. Але гэта ж твой нумар? Трэба, каб твае сябры маглі звязацца з табой без яго пасярэдніцтва.

— Ён — галоўны. І так было заўсёды.

— Але я і сама магу сёе-тое. Ты магла б патэлефанаваць мне, калі будзе ў гэтым патрэба. Ты ведаеш, Маргарыта, што ты можаш разлічваць на мяне.

— Я больш не магу разабраць лічбы на хатнім тэлефоне.

— Ёсць вельмі простыя мабільныя тэлефоны з вялікімі каляровымі кнопкамі, якія да таго ж падсвечваюцца. Можна ўнесці ў памяць некалькі патрэбных нумароў. І табе неабходна толькі націснуць на адпаведную кнопку, каб выклікаць чалавека, з якім ты хочаш звязацца. Гэта вельмі проста, я пакажу табе.

Маргарыта паднялася і скіравалася ў бок свайго атэлье.

— У мяне ёсць дзённік, куды я ўжо даўно запісваю свае сны. Табе гэта цікава? Ты магла б забраць яго з сабой, калі няцяжка?

— Добра. Без праблем.

Яна спынілася ля парэнчаў і скіравала свой позірк да мора, прыхаваўшы рукой свае зялёныя вочы. Маргарыта была падобная да дзяўчынкі, што выглядае свайго бацьку-марака.

— Акуліст сказаў, што я маю праблемы таму, что не нашу акуляры ад сонца. Сорак гадоў тут, на Лазурным беразе. Можа, мае вочы стаміліся ад гэтага святла?

Як звычайна, мая мачыха знікла, потым зноў з'явілася праз хвіліну.

— Я размаўляла з доктарам Ганцам.

— Ваш кватарант? Той, каго бацька хацеў вярнуць назад?

— Так, ён — доктар. Я казала яму пра крызісы твайго бацькі. Яго назойлівыя станы, яго цыклы. Доктар сказаў мне, што тут нічога нельга зрабіць. І яго стан будзе толькі пагаршацца з гадамі. Гэта нешта накшталт вар'яцтва, маніі.

— Я таксама так лічу.

Яна засмяялася, паказваючы свае ненатуральна белыя зубы:

— Не турбуйся, я не дамся яму. Мяне не так проста адолець.

Гэтым разам яна знікла ў сваім атэлье надоўга. Я чула толькі яе крокі і слабыя ўдары рэчаў, якія перастаўлялі. Яна зноўку пачала прыбірацца. Я выцягнулася ў шэзлонгу, размінаючы сваё здранцвелае цела. Заплюшчыўшы вочы, я адчула шчакой цяпло красавіцкага сонца. Знізу даносіліся крыкі кірляў. Ластаўкі яшчэ не вярнуліся з выраю, але я адчувала, што яны вось-вось з'явяцца.

* * *

Мой бацька ўзяў меню, расклаў яго на стале і пачаў чытаць уголас і каментаваць, бы той генерал свой план бітвы перад атакай. Хоць у нас з Маргарытай было па асобніку, мы ўсё роўна не маглі зрабіць свой выбар. Скончылася тым, што мы сядзелі і пакорліва слухалі. Падышоў афіцыянт, і бацька ўрачыста перадаў яму замову. Потым ён павярнуўся да мяне:

— Калі ты з'язджаеш?

— Заўтра ўвечары.

— Калі не будзе страйку ў аэрапорце.

Я падскочыла на месцы:

— Што?! Пра гэта ўжо паведамілі?

— Пакуль нічога вызначанага, але прафсаюзы абмяркоўваюць гэта пытанне. Прафсаюзныя босы, крэціны... Яны не здольныя нармальна працаваць.

— Таму што людзі, якія працуюць у аэрапорце, усе як адзін начальнікі?

— Большасць маіх сяброўак працуе выкладчыцамі, — умяшалася Маргарыта, — і ўсе яны, вядома ж, левыя. Дык вось яны ўвесь час скардзяцца, што ў іх вельмі шмат працы, нягледзячы на тое, што іх адпачынак у два разы даўжэйшы, чым у прыватным сектары.

— Я думаю, што мой брат — таксама начальнік, — сказала я. — Ты ўзгадваеш пра яго? Твой сын Трыстан, навуковец?

— А, гэтыя прафсаюзы... гэтыя сацыялісты... Адно суцяшэнне, каб як мага даўжэй іх не бачыць! Нарэшце ў нас у парламенце выразная большасць[1].

— Я шкадую, што аднавокі саступіў у другім туры Бушырконі[2], — сказала я.

— А я аддаю перавагу камуністам, — працягнула Маргарыта. — Яны заўсёды ў добрай форме, такія бравыя мужчыны, што па выходных раздаюць улёткі на рынках. І яны сапраўды вераць у тое, што робяць.

— Усе французскія левыя — антысеміты, — заявіў бацька, рэзка мяняючы тэму. — І так было заўжды.

---

[1] На парламенцкіх выбарах 2002-га, што адбыліся адразу за прэзідэнцкімі, большасць месцаў атрымалі правыя сілы.

[2] Адметнай рысай прэзідэнцкіх выбараў 2002-га з'явілася тое, што ў другі тур выйшлі дзеючы прэзідэнт Жак Шырак і лідар Нацыянальнага фронту Жан-Мары Лё Пен, кандыдат ультраправых.

— Леон Блюм[1] быў бы шчаслівы цябе пачуць.

— А праз гэтага наогул Другая сусветная распачалася... І на ім ляжыць гістарычная адказнасць...

— Шлома і Машэ прыходзяць да рабіна Каана і просяць, каб ён разважыў іх ў вельмі важнай спрэчцы. Першым выказаўся Шлома. Рабін уважліва яго выслухаў і зрабіў выснову: «Відавочна, Шлома, ты маеш рацыю».

— А вось і нашыя стравы, — узрадавалася Маргарыта.

— Што ты замовіла?

— Я цяпер ужо не ўпэўнена... Мяркую, тое, што і ты.

— Але Машэ запярэчыў: «Чакай, рабін, ты яшчэ не выслухаў мяне». «І праўда, Машэ, пачынай». І Машэ выклаў свае аргументы. Тады рабін сказаў: «І ты, Машэ, безумоўна, маеш рацыю».

Я атакавала сваё суфле з сельдэрэю з трыма вострымі прыправамі. Мой бацька толькі што скончыў з карсіканскім кумпяком, які быў нарэзаны тонка-тонка, і зазіраў у талерку маёй мачыхі, якая замовіла салат са шпінатам і авернскім сырам.

— Хочаш пакаштаваць? — спытала яна рытарычна.

Бацька ўжо капаўся ў цёмна-зялёным лісці.

— Някепска, — пракаментаваў ён.

— Замоў мне віна.

— Яшчэ? Ты ўпэўнена?

— Не турбуйся, Маргарыта, калі ты нап'ешся, тата і я — мы дапаможам табе вярнуцца дадому.

— Яна прымае пігулкі ад астэапарозу, — адрэзаў мой бацька, — і алкаголь тут не дарэчы.

— Калі ты не супраць, і я не адмовілася б ад келіха віна... Дзякуй... Дык вось, Шлома і Машэ выйшлі ад рабіна амаль што прымiранымі, — працягнула я, пасля таго як расправілася са сваім суфле. — І тут на кухню, бы тая фурыя, уляцела Сара, ягоная жонка: «Я ўсё чула. Ты што, здзекуешся з людзей? Ты прызнаў праўду абодвух, хаця іх пункты гледжання былі роўна процілеглымі! Што ты шмэндрыка[2] з сябе строіш! Гэта ганьба!»

— Ты можаш даядаць, мне ўжо досыць, — сказала Маргарыта і пасунула талерку ў бок бацькі.

— «І ты маеш рацыю, Сара».

Прынеслі асноўныя стравы. Праз пяць хвілін мой бацька, не хаваючы раздражнення, схапіў нож і відэлец Маргарыты і пачаў разразаць ейнае мяса. Яна пры гэтым не прамовіла ні слова. Хвіліну я назірала за імі, а потым засяродзілася на сваёй талерцы. Я спрабавала аднавіць у напластаваннях сваёй памяці былыя часы, калі гэты пляшывы тып, што сядзіць насупраць мяне, расказваў пра дзіўныя дзівы навакольнага свету і пад зорным небам марыў пра наша шале ў гарах. Здаралася, ён нават жартаваў нязмушана. Вось гэты самы. Неверагодна.

Дзень другі

Я выйшла з дому як мага раней і спусцілася пешкі да мора. У празрыстым паветры адчуваўся тонкі водар лімоннага дрэва. Пухнатая мімоза ўжо адкрасавала, а вось духмяная гліцынія квітнела ва ўсю. Унізе, ля падножжа ўзгорка, на якім

---

[1] Леон Блюм (1872—1950) — французскі палітык, першы сацыяліст і габрэй на чале французскага ўрада (4 чэрвеня 1936 — 22 чэрвеня 1937, сакавік-красавік 1938). У канцы 1946-га кароткачасова ўзначальваў дзяржаву і ўрад.

[2] Шмэндрык (schmendrick) — прастак, як правіла, худы цыбаты няўклюда, крыху касназыкі, што не здольны ўладкавацца ў жыцці.

і раскінулася само мястэчка, неяк раптам пачыналася хаатычнае нагрувашчванне сучасных пабудоў. Нібы запэцканыя кавалкі лёду, яны расцягнуліся да мора, перапыняючыся толькі аднойчы — там, дзе шумнае палатно аўтадарогі перасякаецца з рачулкай, што ўбірае ў сябе прытхлы пах бруду. Адзінай плямай, што ўсё яшчэ зелянела на фоне гэтага выродлівага збору з загадкавым планаваннем, заставалася віла Рэнуара[1], месца, дзе мастак правёў рэштку сваіх дзён у атачэнні стагадовыхаліў і юных рудавалосых паненак.

Дарога да мора была няблізкай, але я згарала ад жадання прайсціся басанож па буйнай берагавой гальцы. Я павярнулася спінай да сушы і імкнулася не зважаць на бесперапынную плынь машын па трасе нацыянальнага значэння, што праходзіла ўздоўж берагавой лініі, і на прыглушанае вуркатанне самалётаў, што ўзляталі і прызямляліся кожныя трыццаць секунд. Я магла б нават уявіць, што гэта тое самае мора, якое адначасна дакранаецца берагоў Грэцыі, Далмацыі[2], Сіцыліі і Туніса... Здаецца, гэта мора здольнае бясконца гасіць чалавечую агрэсію і ў адказ вяртаць нязменнае хараство і супакой.

Я прабадзялася на пляжы цэлую гадзіну, а на зваротнай дарозе зазірнула ў аптэку, каб набыць сонцаахоўны крэм. Правізар пазнаў мяне і пацікавіўся:

— Як справы ў вашага бацькі?

— Дзякуй, вельмі добра.

— Трымаецца малайцом, нягледзячы на свой век?

— Так.

— Як я вам зайздрошчу! Мой жа бацька, лічы, аднаго з ім веку, але ён больш не жадае выходзіць са свайго пакоя. Я прапаную яму падарожжы, экскурсіі, яму і рабіць нічога не трэба. Усё марна. Ён аддае перавагу таму, каб нерухома сядзець перад тэлевізарам, баючыся кожнай магчымай змены. А вось ваш бацька перапоўнены цікавасцю да жыцця.

Я падумала, ці не кажам мы пра аднаго і таго ж чалавека, і ўсё ж пагадзілася:

— Сапраўды, жыццёвых сіл яму не займаць.

Я расплацілася за пакупку і адправілася на рынак, каб купіць кветку ў вазоне для Маргарыты. На пляцы жабравалі некалькі бяздомных. Дзіўна было бачыць іх тут, бо ўлетку, калі натоўпы турыстаў і адпачывальнікаў запаланяюць мястэчка, яны знікаюць — або рушаць унутр краіны, дзе вытворцам садавіны патрабуюцца іх рукі, або іх выганяюць працаўнікі муніцыпалітэта праз залішнюю дэкаратыўнасць. Я села ў маршрутку, якая адным махам пераадолела некалькі крутых завяротаў. Потым яшчэ крыху пасноўдалася, села на лаўку і пачала разглядаць дзяцей, што гулялі ў цені фальшывага замка. Старадаўняе мястэчка ненадоўга рабілася сабой перад нашэсцем сезоннікаў, падчас якога будуць спраўна працаваць толькі рэстарацыі, начныя ўстановы ды гандляры паштовак.

Я вярнулася супакоенай і ў добрым настроі ў гадзіну апоўдні.

* * *

— Яшчэ адзін выбух, — паведаміў бацька, вымыкаючы тэлевізар у той момант, калі я ўваходзіла у пакой. — У супермаркеце. Трое забітых, дзясятак параненых. Ужо немагчыма спакойна выйсці з дому.

---

[1] У 1907 годзе Агюст Рэнуар набыў маёнтак на ўскрайку вёсачкі Кань-сюр-мэр, каля дарогі, што спускалася да мора. Тут, на месцы старой фермы «Калет», ён пабудаваў дом па ўласных чарцяжах. У 1960 годзе маёнтак выкуплены мясцовым муніцыпалітэтам і аддадзены пад Музей Рэнуара.

[2] Далмацыя — гістарычная вобласць на паўночным захадзе Балканскай паўвыспы, на тэрыторыі сучасных Харватыі і Чарнагорыі.

— Дзе выбухнула?

— На поўдні Ізраіля.

— Вось як! Дык гэта досыць далёка ад таго супермаркета, дзе ты звычайна робіш закупы...

Бацька падняўся і накіраваўся ў кухню. Мачыха засталася сядзець, утаропіўшыся ў згаслы экран. Чутна было, як бацька палез у лядоўню.

— Гэтыя арабы, — працягнуў ён з кухні, — яны не супакояцца, пакуль не заб'юць усіх габрэяў і не паскідаюць іх трупы ў мора.

— Ты маеш рацыю, Сара.

— І ў той дзень, калі гэта здарыцца, яны справяць свята... Грандыёзнае свята! Яны толькі і мараць пра гэта апошнія пяцьдзясят гадоў.

— Ты думаеш, і Даліла таксама?

— Даліла — гэта іншая справа. Яна — прыстойная жанчына. Я таксама ведаю двух ейных сыноў, яна іх слушна выхавала.

— І ўсё ж ты павінен сцерагчыся. Саракавасьмігадовая тунізійка, якая двойчы на тыдні прыбіраецца ў доме габрэя, — гэта выклікае падазрэнне. Не спускай яе з вачэй, асабліва калі яна бярэ ў рукі пыласос.

— Маргарыта, ты ідзеш?

Я рушыла ўслед за мачыхай. Бацька стаяў перад кухонным сталом і тонка наразаў гародніну на дошцы.

Я стрымала вокліч здзіўлення: я не сплю? Зусім не, бацька быў выдатны і непараўнальны за гатаваннем.

Мой бацька. Кухня. Я ніколі не бачыла, каб ён хоць мезенцам паварушыў на кухні.

Ён працаваў зладжана і метадычна, як і належыць інжынеру-механіку. Яго масіўныя акуляры спаўзлі на кончык носа. Час ад часу ён зазіраў у кнігу рэцэптаў, што ляжала адкрытай каля дошкі для наразання. Рухі ягоных рук былі хуткімі і дакладнымі, нягледзячы на сапсаваныя артрозам пальцы.

— Маргарыта, ці не прынясеш мяса з маразілкі? — спытаў ён. — Адвараную цяляціну для смажаніны, што мы купілі на мінулым тыдні. Ты зразумела?

— Так, — адказала яна і пайшла на тэрасу, дзе высіўся гіганцкі саркафаг, здольны вывергнуць тону здробленага за секунду лёду іскрыстым феерверкам.

Маргарыта вярнулася праз дзесяць хвілін.

— Я не знайшла. Ты ўпэўнены, што не пераклаў мяса ў лядоўню?

— Добра, я сам схаджу.

Ён хутка вярнуўся з мясам, загорнутым у ружовую паперу.

— Ты зноў не зачыніла маразілку, — сказаў ён незадаволена. — Яшчэ крыху, і лёд пачне раставаць. Не шкодзіла б яе размарозіць. Разагрэеш мяса?

Тым часам я скончыла накрываць на стол да абеду.

— Я магу яшчэ чым-небудзь дапамагчы?

— Не турбуйся. Ты — наша госця, — усміхнулася Маргарыта. — Сядай.

Маргарыта запаліла адну фаерку, потым другую і паставіла рондаль на трэцюю.

Мой бацька працягваў наразаць перцы. Краем вока ён сачыў за тым, што робіць ягоная жонка. Моўчкі ён загасіў дзве фаеркі, паклаў мяса ў шкляную талерку і адправіў яе ў мікрахвалёўку. Маргарыта запусціла рукі ў валасы і хацела сесці да стала:

— Ён не хоча, каб я кіравала яго новым аўтамабілем, — заявіла яна адмыслова для мяне, — кажа, што ён вельмі скаладаны для кіравання. Вось ужо сорок гадоў, як я кірую машынай па гэтых вузкіх вулачках. Павер мне, я ўпраўлялася з вялікімі аўто і ніколі не баялася. З усякімі машынамі... Я ездзіла

нават у горы. Я збіралася правесці выходныя зусім адна, толькі я і Кладзіна, мой сабачка, ты памятаеш яе? Я хацела паехаць куды-небудзь углыб, далей ад узбярэжжа.

Я ледзь не сказала, што Кладзіна, ейны сабачка пароды грыфон, памерла задоўга да нашай з ёй сустрэчы. Але я пільна паглядзела на Маргарыту і не прамовіла ні слова...

* * *

— А. Г.[1], — прамармытаў мой бацька, — будзем называць гэтую хваробу А. Г., добра? Я не хачу, каб яна пачула нас.

Бліжэй да вечара, як ён і прасіў, я знайшла бацьку ў ягоным кабінеце. Гэта быў цёмны і халодны пакой, нейкі безаблічны, нягледзячы на маю ўлюбёную канапу і сямейныя фотаздымкі на сцяне. Белыя ўбудаваныя шафы з коўзкімі дзверкамі, высоўныя шуфляды, усталяваныя суперрацыянальна, камп'ютар-мастадонт з разнастайнымі перыферыйнымі прыладамі, на падлозе — пераплячэнне кабеляў. Чым ён тут займаецца ў гэтай змрокавай цемры? Хто яго ведае...

Ён глядзеў у адну кропку, кудысьці паўз мяне, і казаў:

— Пасля падзення яна сталася нейкай прыгнечанай. З ёй адбываецца нешта, зусім не ўласцівае. Адзін з нашых сяброў заўважыў, што яна неяк інакш абыходзіцца з рэчамі. У мяне атрымалася пераканаць яе праскканаваць мозг. Я сказаў ёй, што трэба праверыць стан ейнага здароў'я пасля здарэння.

— І які вынік?..

— Неўролаг не знайшоў нічога незвычайнага.

— Тады гэта не Альц... А. Г. Я ўпэўнена, што гэта было б бачна на сканеры.

— Так, але сімптомы... Часам раніцай яна забывае, як трэба апранацца. Яна круціць сваю адзежу і так і гэтак, быццам бачыць яе ў першы раз...

— Магчыма, гэта старэчы недаўсціп.

— Яна больш не здольная пісаць. Тады яна шукае для сябе ўсялякія апраўданні, але справа ў тым... Вось, паглядзі.

Ён высунуў адну з гэтых беласнежных шуфлядаў, дастаў капэрту і працягнуў яе мне.

— Гэта адрас, які яна паспрабавала напісаць.

Капэрта была спярэшчана лініямі, што налазілі адна на адну, малыя літары перабблытаны з вялікімі. На адваротным баку тое ж самае. Я перадала капэрту назад бацьку.

— Праз нейкі час яна адчула сябе лепш, таму што прымала пігулкі, выпісаныя неўролагам. Я пераканаў яе, што гэта пігулкі ад астэапарозу. Толькі вось курс лекавання заканчваецца праз два месяца. Я б хацеў, каб яе паглядзеў іншы спецыяліст і каб ён пацвердзіў альбо адхіліў дыягназ. Але я не дабяру розуму, як угаварыць яе зноўку пайсці да доктара...

Ён паглядзеў мне ў вочы. Выгляд у яго насамрэч быў разгублены, але з маім бацькам ніколі нельга быць у чымсьці ўпэўненай.

— Я размаўляў пра гэта таксама з доктарам Ганцам.

— Ваш кватарант, лекар? — удакладніла я, мімаволі пасміхнуўшыся.

— Так. Ён сказаў, што ў выпадку такіх захворванняў лепш пачынаць лячэнне як мага раней... Але ўсё роўна ейны стан будзе толькі пагаршацца.

[1] Хвароба Альцгеймера.

Ён апусціў галаву і зрабіў паўколы на сваім крэсле. Потым працягнуў:

— На мінулым тыдні я спрабаваў угаварыць Маргарыту перабрацца ў Парыж. Там лягчэй заняцца ейным лячэннем. І да таго ж, там месцяцца спецыялізаваныя клінікі, там свяцілы медыцыны... Але яна зрабіла з гэтага такую драму, што я па абяцаў ёй больш не пачынаць гутарку на гэту тэму.

— Ты не сказаў ёй, чаму ты настойваеш на тым, каб пераехаць ў Парыж?

— Не. Таму што яна не ведае пра А. Г.

— Ты не ўлічваеш таго, што яна вельмі прывязаная да гэтага дома, у якім яна жыве ўжо шмат гадоў. Гэты дом для яе ўсё, што ў яе ёсць.

— Але ты не думаеш, што пераезд стаўся б лепшым выйсцем?

Упершыню за дваццаць гадоў, з той пары як бацька выйшаў на пенсію, я зразумела, што ён сутыкнуўся з сапраўдным выпрабаваннем. У асноўным яго праблемы абмяжоўваліся выбарам маршруту круіза класа люкс, куды ён адпраўляўся кожную вясну (фіёрды або тропікі, культурны турызм ці абсалютнае *гультайства*) альбо выбарам мадэлі новага аўто (аўтаматычная каробка перадач, двое або чацвёра дзвярэй?). Да таго ж, што ўжо зусім неверагодна, ён звяртаўся па маю дапамогу ці сама меней прасіў, каб я выказала сваю думку.

— Не, ні ў якім разе, — адказала я. — Тут усе ейныя сябры, усе арыенціры. Яна будзе адчуваць сябе больш упэўненай у сваім уласным доме, чым у любым іншым месцы. Да таго ж менавіта тут прыпадае на квадратны метр плошчы больш за ўсё дактароў... Асабліва герантолагаў. Напэўна яе трэба змясціць у бліжэйшую спецыялізаваную ўстанову, каб яе можна было заўсёды наведваць. Але гэтага замала. Мне здаецца, што ты хочаш адразу вырашыць праблему, а сама праблема яшчэ не вызначылася да канца.

Бацька слухаў, не перапыняючы мяне.

— І потым, тата, каб завесці яе на кансультацыю да неўролага, патрэбна сказаць ёй праўду. Яна ўсё яшчэ паўнавартасная асоба, пакуль не будзе вызначана зваротнае. Паважаная і адказная.

Бацька паспрабаваў мне запярэчыць.

— Добра, ты не абавязаны прамаўляць імя Альцгеймера. Насамрэч яно нагаю жах. Але ты можаш ёй сказаць, што ты непакоішся за яе, што ты хочаш упэўніцца ў тым, што за ёй будуць добра наглядаць. Я таксама ўпэўнена, што яна ўсведамляе свае праблемы. Вось пабачыш, яна не будзе зашмат хвалявацца... Хіба што заплача, гэта магчыма. Але ты павінен абавязкова сказаць ёй праўду, з усёй асцярожнасцю і каханнем, на якое ты здольны.

Бацька маўчаў увесь час.

— Зразумела, што гэта будзе нялёгка і для цябе. Было б лепш, каб ты знаходзіўся ў атачэнні тых, хто дапаможа табе парадай, падтрымае цябе. Але я мяркую, што ты застанешся з Маргарытай столькі, колькі гэта будзе магчыма для цябе, ці не так?

Ён згодна кіўнуў.

— Добра, тата. Калі я магу чымсьці табе дапамагчы... У кожным разе ты можаш разлічваць на мяне.

— Як я магу разлічваць на цябе? — парыраваў бацька, горда выпростваючыся ў сваім крэсле. — У цябе няма грошай. Ты ніколі не жыла на тыя грошы, якія зарабляла.

Удар быў настолькі раптоўным, што я заставалася нерухомай цэлую хвіліну.

— Добра, — сказала я ўрэшце. — Добра!

Я ўсхапілася і пайшла за сваім квітком на самалёт.

— Ты бачыш гэта? Гэта квіток Парыж—Ніца туды і назад. Поўны тарыф. Як ты думаеш, за якія грошы я набыла яго?

Ён засоўгаўся ў сваім крэсле. Я махала квітком перад ягоным носам.

— Дык за якія грошы? Наркотыкі ці, можа, я гандлюю сваім целам?

Ён падняў галаву, але ягоныя вочы заставаліся заплюшчанымі.

— Разлічваць на каго-небудзь — гэта значыцца разлічваць фінансава. Па-твойму гэта не так? Калі апытаць выпадковых людзей, дзевяноста адсоткаў з іх адкажуць менавіта так... Зрэшты, я ўпэўнены, што ў слоўніку...

— Калі ў слоўніку, тады бясспрэчна, што гэта слушна на сто адсоткаў. Але ты не адказаў на маё пытанне. Ты ведаеш, што ў мяне няма палюбоўніка. Тады якімі грашыма я разлічвалася за гэта?

Бацька маўчаў. Я паклала квіток у кішэню.

— І гэта значыць, што я хацела ўбачыцца з табой... Разлічваць на каго-небудзь, уяві сабе, азначае не толькі матэрыяльную дапамогу. Але паколькі ты не маеш ніякага ўяўлення, пра што я гавару... Ніякага...

Я чакала ў адказ рэакцыі, якой не было.

— Мабыць, я пайду. Мне трэба развітацца з Маргарытай.

Уздымаючыся па прыступках ў зімовы сад, я адчувала, як мае кулакі сціснуліся і кроў прыліла да скроняў. Я спынілася і ў рассеяным святле сонца.

— Ты здохнеш у поўнай адзіноце, стары вырадак, — прамармытала я. І тут жа прыгадала, што менавіта такую фразу, слова ў слова, я ўжо кідала яму акурат у твар, калі была падлеткам...

Я глыбока ўздыхнула і пайшла далей. Фіранкі на вокнах у зімовым садзе былі паднятыя.

Маргарыта сядзела на канапе і гартала часопіс.

— Ты адшукала свае акуляры?

— Ты ад'язджаеш?

— Так, але я не хацела цябе турбаваць.

Я нахілілася, каб абняць Маргарыту.

— Ці расказвала я табе гісторыю пра мастака? Я пазіравала для яго, калі мне было шаснаццаць.

— Не памятаю.

— Я прыйшла да яго па пратэкцыі аднаго майго знаёмага. Мастак прапанаваў мне ўладкавацца на кушэтцы. Я распранулася і, як звычайна, легла. Ён пачаў працаваць. Потым мы перапыніліся на кароткі час. Я была дзяўчынка цікаўная і таму прашмыгнула да мальберта, каб паглядзець, што ён там намаляваў: човен. Дзіўна, сказала я сабе. Але так цягнулася і надалей: кожны раз ён прапаноўваў мне ўладкавацца дзеля таго, каб пазіраваць, і потым маляваў толькі чоўны, мора, берагі. Нарэшце ён сказаў мне, што ён — мастак-марыніст і ніколі не маляваў нічога іншага. Ты ўяўляеш, наколькі гэта бязглузда!

Мне было зусім няцяжка засмяяцца разам з Маргарытай. Я зноўку абняла яе, потым сціснула ейныя рукі ў сваіх.

— Табе не абавязкова праводзіць мяне. Я патэлефаную. А ты беражы сябе.

Яна заставалася на месцы і толькі праводзіла мяне поглядам.

— Пачакай! — ускрыкнула яна. — Я забылася аддаць табе свой дзённік сноў. Я схаджу за ім.

— Гэта не важна. Ты аддасі яго ў наступны раз. Тое, што напісана, гэта ж назаўсёды, ты згодна? Да пабачэння. Неўзабаве пабачымся, Маргарыта!

Я падхапіла сваю кайстру, што стаяла каля дзвярэй, і выйшла, так і не развітаўшыся са сваім бацькам.

Пераклад з французскай Тані ЗАГНІЙ.

Пераклад зроблены па выданні Le Fou de l'autre, © Noir sur Blanc, 2010.